

WOJCIECH
ZABŁOCKI

Szable świata

BOSZ
BELLONA

TEKST I RYSUNKI Wojciech Zabłocki
PROJEKT GRAFICZNY Andrzej Barecki
REDAKCJA Tomasz Chomiszczak
KOREKTA Ewa Rogucka

DRUK Drogowiec-PL Sp. z o.o., Kielce

Wydanie pierwsze

© Copyright by BOSZ, Olszanica 2011

ISBN 978-83-7576-128-3

© Copyright by Bellona S.A., Warszawa 2011

ISBN 978-83-11-12033-4

Wydawnictwo BOSZ

38-722 Olszanica 311

Biuro: ul. Przemysłowa 14, 38-600 Lesko

tel. +48 13 469 90 00

fax +48 13 469 61 88

biuro@bosz.com.pl

www.bosz.com.pl

Bellona S.A.

ul. Grzybowska 77

00-844 Warszawa

tel. + 48 22 620 20 44

fax + 48 22 652 26 95

biuro@bellona.pl

www.bellona.pl

Bellona S.A. prowadzi sprzedaż wysyłkową
wszystkich swoich książek z rabatem.

www.ksiegarnia.bellona.pl

Spis treści

Przedmowa 7

CZĘŚĆ I Cięcia ostrą szablą 11

Zakres i założenia pracy 13

Metody badań 17

Stare traktaty szermiercze 18

Fragmenty pamiętników 21

Regulaminy wojskowe 24

Szermierka (rozwój historyczny) 27

Doświadczenia walki i ćwiczeń szablą bojową 35

Określenie przydatności poszczególnych egzemplarzy szabel 37

Analiza działań szermierczych 38

Postawa szermiercza i poruszanie się 38

Natarcia 39

Rodzaje cięć 39

Pchnięcia (sztychy) 42

Kierunek natarcia 43

Natarcia zwodzone 44

Wiązania, odbicia, zwarcia 45

Akcje obronne 46

Zasłony statyczne 46

Zasłony odbijające 48

Uniki 50

Odpowiedzi 51

Przeciwtempo 51

Linia 51

Natarcie autorskie 52

Badanie głowni 53

Szabla nr I – analiza konstrukcyjna 59

Typ nr Ia 60

Typ nr Ib 63

Typ nr Ic 64

Typ nr Id 66

Typ nr Ie 67

Szabla nr II – analiza konstrukcyjna	68
Typ nr IIa	71
Typ nr IIb	72
Szable ozdobne IIa i IIb	73
Typ nr IIc (szable krótkie)	74
Szabla nr III – analiza konstrukcyjna	75
Typ nr IIIa	75
Typ nr IIIb	76
Szabla nr IV – analiza konstrukcyjna	79
Szable polskie w typie broni siecznej zachodnioeuropejskiej	82
Pałasze	83
Koncerze	84
Szable obce	85
Szable tureckie	85
Szable tureckie z XVI wieku	86
Szable tureckie z rękojeścią anatomiczną	87
Szable tureckie z głowicą kulistą (1)	87
Szable tureckie z głowicą kulistą (2)	88
Pałasze tureckie	89
Szable węgierskie	89
Szable węgierskie z XVII wieku do walki pieszej	91
Szable arabskie	92
Szable wschodnie (damasceńskie)	92
Szable zachodnie (marokańskie)	93
Szable perskie	93
Szable rosyjskie	95
Szable kozackie	95
Szable mołdawskie (z rękojeścią anatomiczną)	95
Szable armeńskie (z rękojeścią anatomiczną)	96
Szable kaukaskie i zakaukaskie	96
Szable włoskie	97
Szable szwajcarskie	98

CZEŚĆ II Najlepsze szable	101
Metoda opisu plansz rysunkowych	103
Metoda przedstawienia graficznego	104
Plansze rysunkowe szabel	107

Bibliografia	262
--------------	-----

Przedmowa

Książkę niniejszą poświęciłem analizie historycznych szabel pod kątem ich przydatności bojowej. Badaniami objąłem przede wszystkim szable polskie, tzn. używane na terenie Rzeczypospolitej w okresie od XVI do XVIII wieku, ale dodatkowo przedstawiłem najbardziej charakterystyczne typy szabel krajów ościennych.

Historyczną bronią białą zainteresowałem się dopiero po zakończeniu mojej kariery szermierczej w 1964 roku. Zachęcił mnie do tego nestor polskich bronioznawców, profesor Zbigniew Bocheński, za którego namową przeprowadziłem pierwsze samodzielne studia, ogłaszając je w rozprawie *Funkcjonalno-konstrukcyjna charakterystyka rękojeści dwóch typów polskich szabel bojowych z wieku XVII*, opublikowanej w „Studiach do dziejów dawnego uzbrojenia i ubioru wojskowego” w Krakowie w 1971 roku.

W tym też czasie rozpocząłem badania historycznych szabel, znajdujących się w muzeach i kolekcjach prywatnych w kraju i za granicą. Badania te dotyczyły ich przydatności bojowej, szczególnie do walki typu szermierczego, tzn. z przeciwnikiem uzbrojonym również w szablę, na koniu lub pieszo. Jednocześnie wykonywałem rysunki, wymiary i fotografie. Równoległe prowadziłem studia z zakresu historii szermierki.

Wertując stare traktaty szermiercze z XVI i XVII wieku, z pewnością musimy zauważyć, że ilość akcji nauczanych przez mistrzów szermierki w Niemczech, Włoszech, Hiszpanii i Francji znacznie przewyższała ilość kombinacji stosowanych obecnie w sportowej szermierce. A i te, które są przez nas stosowane, odnajdą zawsze swoje wzorce w arkanach ówczesnej walki.

Trzeba przyznać, że traktaty owe dotyczą głównie walki bronią kolną – rapierem lub szpadą. Czyżby szabla służyła wyłącznie do cięcia z konia i nie podlegała regułom sztuki szermierczej, nie znała zasłony, odpowiedzi, przeciwtempa, zwodów, uników? Może cała umiejętność polegała na silnym cięciu z zamachem, dobrze skoordynowanym z galopem konia?

Relacje starszych kolegów, którzy walczyli prawdziwą szablą w czasie wojny lub w pojedynkach, zdawały się przeczyć temu pogładowi. Trener szermierczy Kurpiewski opowiadał mi, że w czasie starć z kawalerią Budionnego

Wyniki badań wybranych egzemplarzy przedstawione są na planszach nr 95–155.

Technika władania poszczególnymi typami szabel może być hipotetycznie zrekonstruowana na podstawie materiałów takich jak:

- stare traktaty szermiercze,
- fragmenty pamiętników,
- regulaminy wojskowe,
- szermierka (rozwój historyczny),
- doświadczenia walki i ćwiczeń szablą bojową z konia i pieszo,
- określenie przydatności poszczególnych egzemplarzy szabel do wybranych działań zaczepno-obronnych, na podstawie walki z pozorowanym przeciwnikiem.

Stare traktaty szermiercze

Traktaty szermiercze włoskie i francuskie z XVII i XVIII wieku, opisujące wiele sposobów walki szpadą, podają zwykle przy końcu sposób walki z szablą.

Oto wyjątki z hasła „Szermierka” („Escrime”), cytowanego w Encyklopedii Diderota na podstawie traktatu *École des armes...* wydanego przez M. Angelo w Londynie¹⁴ w 1763 roku. Opis techniki szablowej:

„Niektórzy zadają cięcia ruchem z ramienia, niektórzy z łokcia, niektórzy – z nadgarstka, trzymając rękę sztywną i wyprostowaną, godząc szczytem szabli w przeciwnika. Pierwszy sposób polega na zamachu całym ramieniem i wykonaniu dużego łuku szablą, aby uderzenie było jak najsilniejsze. Drugi sposób polega na zamachu przez zgięcie łokcia. Trzeci sposób polega na zataczaniu kół z prawej do lewej i z lewej do prawej, przy pomocy bardzo szybkiej pracy nadgarstka, tak aby łokieć i ramię nie zboczyło z linii ciała.

(...) Szabliści używają różnych pozycji szermierczych, niektórzy trzymają broń w pozycji trzeciej¹⁵ – wyprostowane ramię, szczyt skierowany w twarz (przeciwnika), ciało podane do przodu, lewe kolano proste, prawe kolano zgięte. Niektórzy trzymają zastawę szabli przy prawym biodrze i szczyt w górze. Niektórzy

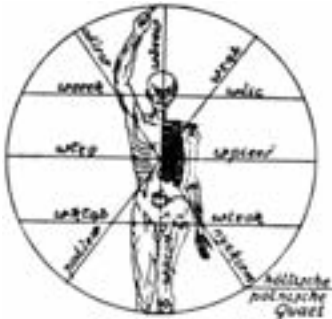
szable rosyjskie i moldawskie – 23 sztuki, miecze Arabów i Maurów – 12 sztuk, szable tureckie XV w. – 6 sztuk, szable tureckie XVI w. – 27 sztuk, szable tureckie XVII w. – 27 sztuk, szable tureckie XVIII–XIX w. – 25 sztuk, szable tureckie w typie II – 32 sztuki, szable tureckie różne – 16 sztuk, szable egipskie XVI w. – 2 sztuki, szable marokańskie XVII w. – 2 sztuki, szable węgierskie XV i XVI w. – 15 sztuk, szable węgierskie XVII w. – 16 sztuk, szable węgierskie różne – 5 sztuk, koncerze – 16 sztuk, szable arabskie „damasceńskie” – 8 sztuk, szable czerkieskie – 2 sztuki.

14 D. Diderot, *Recueil de Planches sur les sciences etc.*, Paris 1765, rozdział pt. „Observations sur l'exercice de l'espadon”, str. 15. Teksty podane są w tłumaczeniu autora.

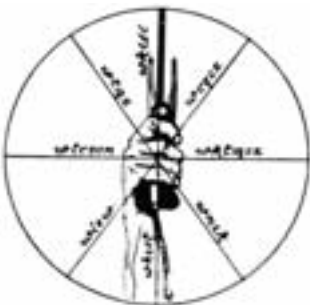
15 Tzw. pozycja niska, charakterystyczna dla walki szablą nr I.

Sposób walki rapierem z tureckim szablistą wg hiszpańskiego podręcznika szermierki.

Rys rąbka głębokich, czyli rdzennych cięć – kierunki uderzeń szabłą w ciało przeciwnika wg Starzewskiego, w opracowaniu autora.

Rys rąbka wręcznych, czyli płytkich cięć – kierunki uderzeń szabłą w rękę przeciwnika wg Starzewskiego, w opracowaniu autora.

Walka szpadzisty z szablistą – ilustracja do XVIII-wiecznego traktatu *L'École des Armes...*, wydane go przez M. Angelo w Londynie. Charakterystyczna wysoka postawa szablisty.

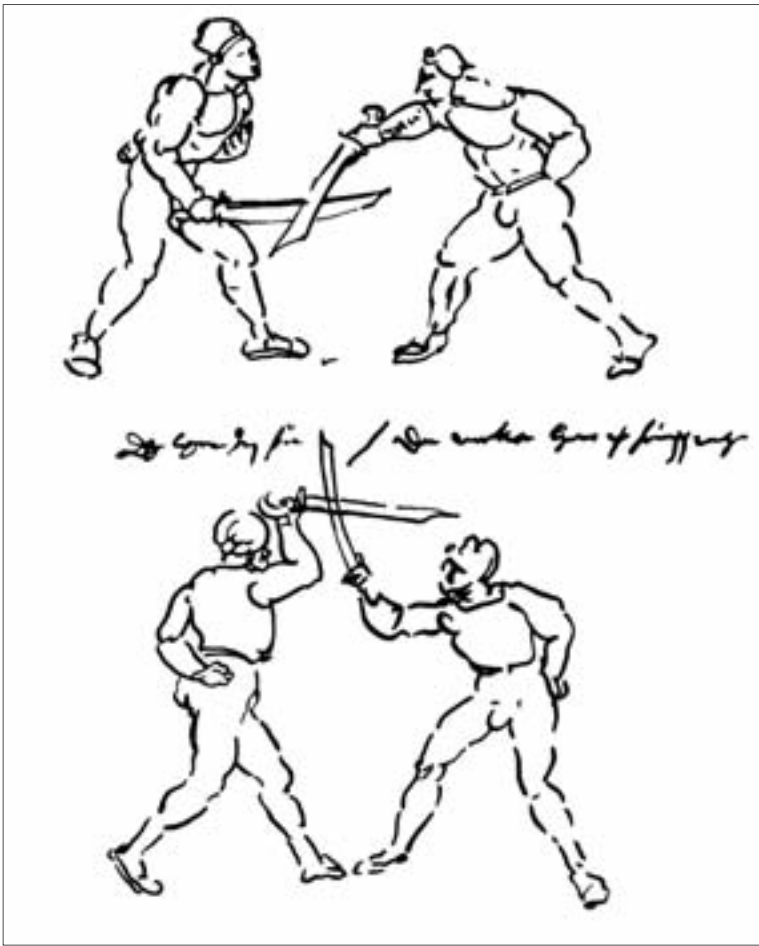
Szablista pokonany przez szpadzistę – ilustracja do traktatu P. J. F. Girarda.

trzymają broń w pozycji pierwszej¹⁶ i szczyt nisko, na koniec niektórzy zginają lewe kolano, ciało podane do tyłu i trzymają broń w pozycji czwartej¹⁷.

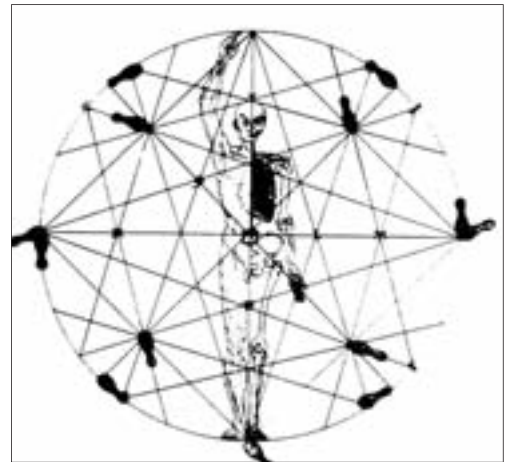
Zaobserwowane przez M. Angela sposoby walki szablistów wskazują na dużą różnorodność cięć i postaw szermierczych. Różnorodność ta wynikała z różnych szkół walki i właściwych im typów szabel.

¹⁶ Tzw. pozycja wysoka, charakterystyczna dla walki szabłą nr II.

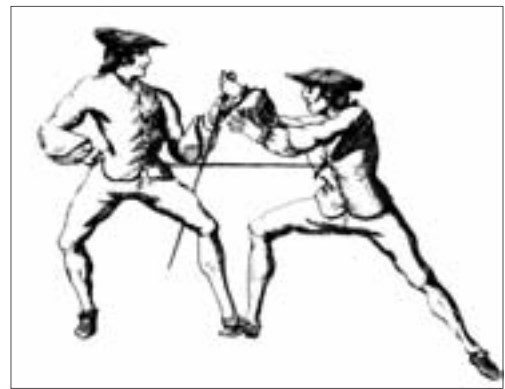
¹⁷ Pozycja „w zasłonie czwartej”, bardzo niebezpieczna ze względu na odsłonięcie ręki na zewnątrz i prawdopodobnie rzadko spotykana.

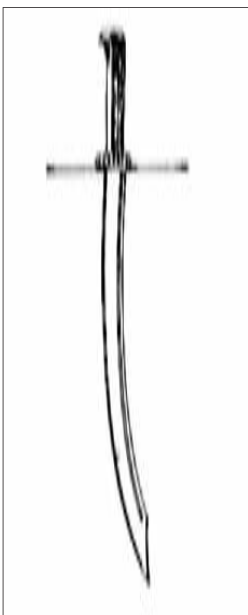
Walka na tasaki – rysunek piórkim Albrechta Dürera, Muzeum Brytyjskie, XV w.

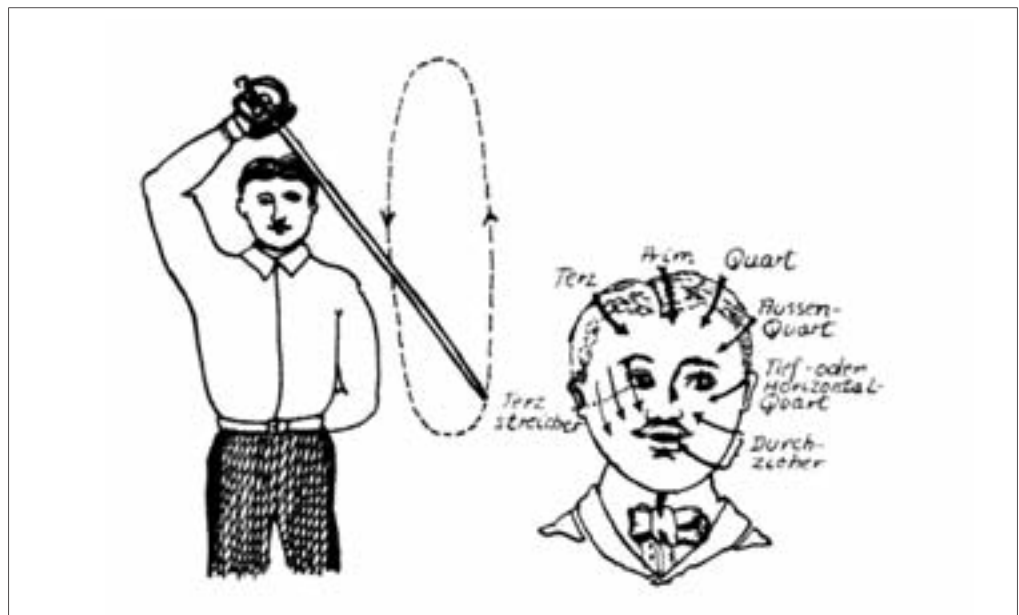
Magiczne Kolo – ilustracja z dzieła *Académie de l'Espée* Girarda Thibault.

Rozbrojenie – ilustracja z XVI-wiecznego dzieła *Traité d'escrime* G.A. Lovino.

Szabla szermiercza oburęczna.

Pozycja szermiercza i rodzaje cięć – ilustracja z XIX-wiecznego podręcznika do walki szlegerami Albrechta Otto Paula, wydanego w Lipsku.

jako broń ćwiczebna. Około roku 1728 fechtmistrz La Boesiere stosuje maski i organizuje sale szermiercze.

A oto przykład opisu ilustracji nr 73 traktatu szermierczego Pierre'a Jacquesa François Girarda:

„Pchnięcie z sekundy dołem. Stojąc w pozycji trzeciej, wiążesz szpadę przeciwnika, potem wykonujesz zwód na głowę wzdłuż klingi, naciskając ją nieco, i gdy przeciwnik zasłania się, unosząc rękę do góry, opuszczasz szybko koniec broni czyniąc obrót ramieniem i zadajesz pchnięcie z sekundy dołem, wyprostowując rękę i przenosząc błyskawicznie lewą nogę przed prawą o długość dwóch stóp; przegub w górze, palce ku dołowi, prawa ręka i lewa noga wyprostowane, tułów zgięty nad prawym kolaniem, głowa nisko między ramionami. Po zakończeniu pchnięcia wyszarpnij koniec szpady i wróć do pozycji trzeciej”.

W początkach XVIII wieku nastąpił renesans włoskiej szkoły szermierczej. W Mediolanie w końcu XIX wieku Giuseppe Radaelli stworzył sławną szkołę szermierki na szable, która polegała na precyzyjnych i szybkich cięciach z łokcia. Genezą tej szkoły były obserwacje ćwiczeń Kozaków nad Wołgą, którzy siekali szablami wodę tak, aby ostrze wchodziło bez rozprysku⁵⁹. Był to już początek nowoczesnej szermierki.

Oryginalną formą szermierki jest walka na szlegery (rapiery), powstała w Niemczech i Austrii w pierwszej połowie XIX wieku w celu przygotowania do konwencjonalnych starć pojedynkowych członków korporacji studenckich. Tradycja ta jest żywa do dziś: w czasie pobytu w Berlinie brałem udział w treningu z fechtmistrzem korporacji Jerzym Kaczmarkiem (byłym polskim mistrzem olimpijskim we florecie), a także oglądałem „krwawe” pojedynki członków korporacji. Sztu-

Walka samurajów długimi mieczami, według drzeworytu japońskiego.

Szermierka kendo bambusowym mieczem, według drzeworytu japońskiego.

⁵⁹ G. Radaelli, *Istruzione per la scerma di sciabola e di spada*, 1873.

ka walki szlegerem podlega ograniczeniom: prowadzona jest z bliskiej odległości, eliminuje poruszanie się i ogranicza cięcia tylko do uderzeń w twarz⁶⁰. Oczy, uszy, nos i szyja pozostają chronione. Postawa szermiercza jest nienaturalna, frontem do przeciwnika. Prawa ręka ze szlegerem zostaje cały czas w górze, chroniąc głowę i lewy policzek; z tej pozycji wyprowadzane są cięcia łukowe z nadgarstka na policzki i skronie przeciwnika.

Pojedynek na szlegerzy w Berlinie w 1998 r. Niższy zawodnik stoi na platformie wyrównawczej. Na ciosy narażona jest tylko głowa, przy czym oczy i nos są chronione. Po obu stronach stoją sekundanci, mający zadanie przerywania starć po określonej liczbie ciosów. Walkę prowadzi przewodniczący (rys. autora po turnieju – fotografowanie w czasie walk jest niedozwolone).

W korporacjach niemieckich walczyło także na krzywe szable z możliwością poruszania się, ale ze względu na liczne niefortunne przypadki w czasie pojedynków, zaniechano tej techniki przed wojną.

W maju 1976 roku, na zaproszenie Ambasady Japonii, gościła w Polsce grupa przedstawicieli Japońskiego Związku Kendo w celu wizytacji i wspólnego treningu z polskimi „kendokami” z Warszawy i Łodzi. Zostałem zaproszony na wspólne treningi w celu analizy zasadniczych akcji zaczepno-obronnych bambusowym mieczem *shinai*. Oprócz ćwiczeń prowadziłem walki z najlepszym japońskim zawodnikiem, Ando, przy czym oprócz starć „miecz na miecz”, udało mi

się doprowadzić do walki „japoński miecz kontra europejska szabla” (wybrałem szablę szermierczą z końca XIX wieku, cięższą, o głównej szerokości 20 mm, lekko zakrzywionej).

Sztuka władania mieczem bambusowym *shinai* jest podobna do szermierki prawdziwym japońskim oburęcznym mieczem.

Szybkość i skuteczność cięcia polega na zastosowaniu dźwigni obu rąk i natarciu, przypominającym nieco rzut szermierczy. Zasłony polegają głównie na odbiciach.

W latach 90. przeprowadziłem wspólne treningi i pokaz starcia szabli husarskiej z mieczem japońskim, którym walczył prof. dr Wojciech Cynarski (6 dan iaido). Stosunkowo najłatwiej było trafić „Japończyka” w rękę, natomiast należało bardzo uważać na jego ponowienia natarcia na brzuch – po sparowaniu cięcia na głowę (*men*) nie należało dawać od razu odpowiedzi, ale parować ponowienie i dopiero wtedy odpowiadać.

⁶⁰ Broszura anonimowa, wydana przez Verlag fur Kunst und Wissenschaft – Albert Otto Paul w Lipsku w końcu XIX lub na początku XX wieku, opracowana przez Władysława Tubielewicza w 1983 r., podaje zasady walki szlegerami.

Niemal wszystkie akcje szermierki nowoczesnej wywodzą się z odpowiednich działań walki na ostre, uwiecznionych w starych szermierczych traktatach. Wprawdzie traktaty te dotyczą głównie szpady, ale nie mamy powodu sądzić, aby sytuacja w szabli była odmienna.

Po dokładnej analizie dostępnych źródeł, przede wszystkim niedokończonej rozprawy Starzewskiego w połowie XIX wieku i zasad włoskiej szkoły Radaellego z końca XIX wieku, można stwierdzić, że zasady nowoczesnej szermierki wywodzą się w prostej linii ze sposobu walki „prawdziwą” szablą.

Wprawdzie celem szermierki jest tylko trafienie, które może być zupełnie lekkie, aby zostało zaliczone, a walka „prawdziwą” szablą wymagała trafienia „skutecznego”, ale różnica ta nie wpłynęła praktycznie na zmianę rodzaju akcji zaczepno-obronnych. Należy stwierdzić, że w szermierce została zawężona ilość wariantów podstawowych akcji⁶¹ oraz udoskonalona praca nóg ze względu na zastosowanie idealnego podłoża i intensywnego treningu.

Doświadczenia walki i ćwiczeń szablą bojową z konia oraz pieszo

Interesujące wypowiedzi uzyskałem od weteranów wojny z 1920 roku, którzy uczestniczyli w szarżach kawaleryjskich. Szczególnie ciekawe były spostrzeżenia fechmistrza Kurpiewskiego, który, będąc już wówczas szermierzem, z powodzeniem stosował wyuczone na sali treningowej układy (zwody) w czasie starć z kawalerią Budionnego. Interesujące również były dokładne opisy ćwiczeń walki szablą z konia (cięcie łóz itp.), stosowane w Centrum Wyszkożenia Kawalerii.

Bardzo pouczające ćwiczenia walki bronią bojową przeprowadziłem we wrześniu 1986 roku w czasie realizacji filmu telewizyjnego *Historia białej broni*⁶². W filmie tym wykonałem walki bronią różnych typów, moim partnerem był Michał Zabłocki. Broń przygotowana była według mojej dokumentacji i uwag czynionych mi przez płatnerzy; częściowo korzystałem z oryginalnych egzemplarzy własnych (XIX i XX wiek). Walki prowadzone były w następujących konkurencjach: walka mieczem jednoręcznym z tarczą na koniu, walka mieczem dwuręcznym, pojedynek rapierem hiszpańskim z lewakiem, walka szablą węgierską z XVI wieku, walka szablą husarską na koniu, ćwiczenia floretem XVIII-wiecznym, walka wg szkoły Starzewskiego, pojedynek szablą XIX-wieczną, menzura szlegierem niemieckim, cięcie łóz z konia. Ze względu na ostrą broń i brak strojów ochronnych, akcje były częściowo reżyserowane, z wyjątkiem miecza dwuręcznego i szabli pojedynkowej.

61 L.-J. Lafaugère w podręczniku szermierczym z 1825 r. wymienia 12500 ciosów!

62 Reżyser P. Słowikowski, prowadzący wykład A. Nadolski.

Walka szablą bojową pieszo przypominała zwolnioną walkę szermierczą, tyle że najbardziej skuteczną okazywała się szybka odpowiedź, a nie natarcie, które zawsze było trochę sygnalizowane i przez to łatwe do obrony. W walce ruchomej z konia skuteczne być mogło tylko natarcie, ponieważ broniący się nie mógł zdążyć z odpowiedzią – atakujący przelatywał zbyt szybko. Jeśli konie szły młyńcem, najtrudniejsze do obrony było pchnięcie, bo nie można było bronić się odległością. Przy najeżdżaniu od tyłu zawsze należało tak się ustawiać, aby mieć przeciwnika po swojej prawej stronie.

W końcu XIX wieku praktykowana była sporadycznie szermierka na koniach, szczególnie we Francji. Propagatorem tego sportu był między innymi

baron Pierre de Coubertin, twórca nowoczesnych igrzysk olimpijskich. Był on także autorem regulaminu.

Doświadczenia walki ciężką bronią kontynuowałem w prowadzonych przeze mnie od 1992 roku kołach rycerskich.

Ponieważ adeptami byli początkowo ludzie młodzi, dobrze przygotowani fizycznie, ale nieznający zasad nowoczesnej szermierki, rozpocząłem treningi od nauki miecza dwuręcznego, a następnie jednoręcznego z tarczą. Pierwszym kołem rycerskim było Bractwo Miecza i Kuszy. Wkrótce rozpocząłem nauczanie walki szablą husarską w nowo powstałym kole rycerskim „Gladius”, przemianowanym potem na „Towarzystwo Szablistów”.

Sekundował mi w tym dzielnie starszy syn, Marcin Zabłocki, który znał wszystkie tajniki nowoczesnej szermierki. Oprócz nauki techniki szablowej wprowadziliśmy walki na trafienia, jako uzbrojenie ochronne były skórzane kaftany i szermiercze maski. Jak należało się spodziewać, walki na punkty mało przypominały efektowne wymiany cięć, prezentowane na pokazach i w filmach. Trafienia występowały dość szybko, po kilku złożeniach; dużo było trafień jednoczesnych. W 2001 roku wydałem książkę *Polskie sztuki walki*, ujmującą sposób nauki walki mieczem dwuręcznym i szablą husarską w formę dialogu ucznia z mistrzem. Od 2008 roku prowadzeniem treningów zajął się Marcin.

Szermierka na koniu, początek XX w., Francja (malował autor).

Określenie przydatności poszczególnych egzemplarzy szabel do wybranych działań zaczepno-obronnych, na podstawie walki z pozorowanym przeciwnikiem

Stosunkowo największe znaczenie dla ustalenia poszczególnych typów szabel miały próby działań szermierczych przy pomocy oryginalnych egzemplarzy. Badania te przeprowadzone zostały na 85% inwentaryzowanego materiału. Było to oczywiście możliwe dzięki udostępnieniu mi oryginalnych egzemplarzy przez kierownictwa muzeów i właścicieli kolekcji prywatnych. Badania te polegały na następujących próbach:

- cięcia bezpośrednie na głowę, bok, pierś;
- cięcia łukowe z nadgarstka na głowę, bok, pierś i młyńce;
- cięcia zamachowe z ramienia z prawej – lewej strony, cięcia poziome;
- zasłony statyczne – trzecia, czwarta, piąta i odpowiedzi na głowę;
- zasłony odbijające – pierwsza, druga, piąta i odpowiedzi na pierś;
- pchnięcie.

Tak to już jest, że doświadczony szermierz, biorąc do ręki nieznany mu egzemplarz szabli i wykonując nim różne ewolucje, rozmaite cięcia i zasłony, potrafi określić, do czego taki oręż może się nadawać i zdanie swoje uzasadnić.

Wnioski tych badań nanoszone były potem skrótowo na arkusze inwentaryzacyjne.

Analiza działań szermierczych

Celem walki na białą broń jest „trafić i nie być trafionym”, przy czym francuskie podręczniki pojedynkowe określają: *d'abord ne pas être touché et après toucher!* („najpierw nie być trafionym, a dopiero potem trafić”). Wszystkie działania walki szablą możemy podzielić na cztery podstawowe grupy:

- natarcia – czyli ruch do przodu uzbrojonej ręki (i całego ciała) w celu trafienia przeciwnika bezpośrednio lub po wykonaniu wiązania albo odbicia;
- zasłony – czyli pozycje lub ruchy szablą, zasłaniające pole trafienia przed natarciem przeciwnika lub odbijające te natarcia; do tej grupy zaliczamy także uniki;
- odpowiedzi – czyli cięcia natychmiast po wykonaniu zasłony;
- przeciwtempo – czyli cięcia lub pchnięcie w natarcie przeciwnika, które trafia przed jego zakończeniem.

Postawa szermiercza i poruszanie się

Szermierz ustawia się najchętniej bokiem do przeciwnika, aby jego pole trafienia było jak najmniejsze, jego natarcia – jak najdłuższe. Traktaty szermiercze pokazują zwykle szablistę, którego pozycja odchyłona jest nieco do tyłu, a ciężar ciała spoczywa na zakroczonej (tylnej) nodze. Jest to więc pozycja w zasadzie defensywna.

Sposób poruszania się, tzw. praca nóg, decyduje często o skuteczności. Podstawowym zadaniem szermierza jest utrzymanie bezpiecznej odległości od przeciwnika, tak aby można było dostrzec jego ruch rozpoczynający natarcie i wykonać odpowiednią zasłonę. Jednak odległość ta musi jednocześnie umożliwiać szybkie i skuteczne własne natarcie, czyli nie może być zbyt duża.

Poruszanie się polega na ruchu do przodu i do tyłu, czasami w bok. Ruch do przodu odbywa się krokami, tak aby zawsze utrzymywać postawę szermierczą i by w każdym momencie można było wykonać ruch do tyłu, w zależności od reakcji przeciwnika. Dążność do zwiększenia bezpiecznej odległości w broniach kolnych doprowadziła do rozwoju natarcia wypadem. Wypadek polega na wyrzuceniu do przodu uzbrojonej ręki z jednoczesnym

odbiciem nogą zakroczną i lądowaniem na mocno ugiętej nodze wykroczonej. Prawdopodobnie wykonywano także natarcie przez doskok i cięcie – dzisiejszy krótki rzut. Poruszanie się do tyłu polegało na krokach lub odskokach.

Najbardziej skuteczne okazało się poruszanie po linii prostej, charakterystyczne także dla szermierki japońskiej. Niektórzy hiszpańscy fechtmistrze uczyli poruszania się po wyimaginowanym kole, prawdopodobnie celem zdezorientowania przeciwnika i wyborze niespodziewanego momentu do natarcia. W klubie „Gladius” robiliśmy próby walk na bokserkim ringu, po którym można było dowolnie chodzić. Jednak ostatecznie do natarcia wszyscy ustawiali się profilem.

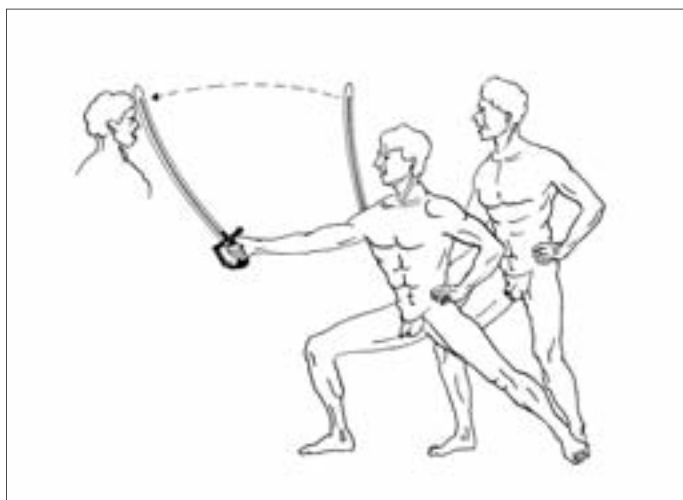
Natarcia

Rodzaje cięć

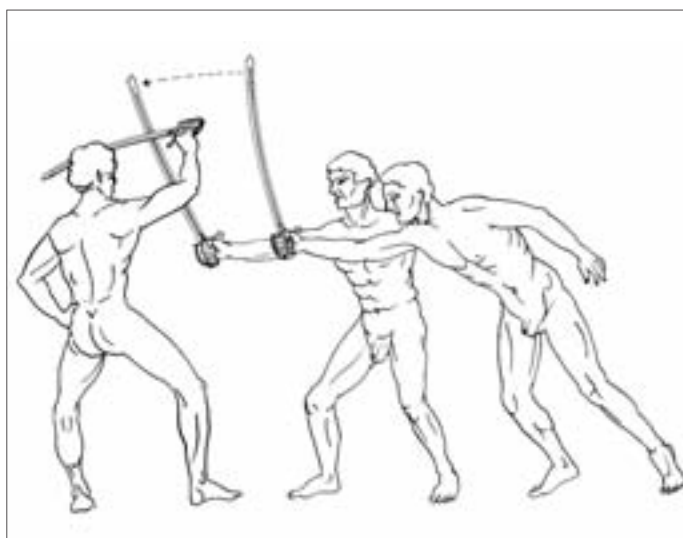
Natarcie proste polega na ruchu uzbrojonej ręki, który połączony jest zwykle z ruchem nóg lub ruchem konia, w celu trafienia przeciwnika w odkryte pole.

W zależności od konstrukcji oręża i intencji nacierającego, rozróżniamy cięcia bezpośrednie, cięcia zamachowe z łokcia, cięcia zamachowe z ramienia i cięcia łukowe z nadgarstka.

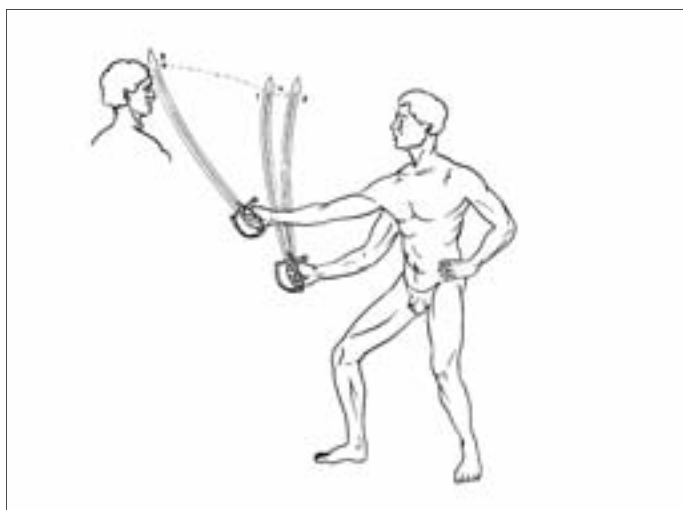
Cięcia bezpośrednie polegają na szybkim wyproście ręki i uderzeniu przez uruchomienie dźwigni kciuk – mały palec. Zwiększenie skuteczności tego cięcia polega na skonstruowaniu palucha, który jednocześnie uniemożliwia „wypłynięcie” szabli z ręki. Cięcia bezpośrednie, najszybsze ze wszystkich uderzeń szablą, są bardzo trudne do obrony i charakteryzują rozwiniętą szkołę szermierczą.

Natarcie wypadem.

Natarcie z doskokiem (krótki rzut).

Cięcia bezpośrednie – na głowę.

Szable zdadne do cięć bezpośrednich posiadają średnio zakrzywioną głow-
nię, specyficznie wyważoną⁶³, niezbyt ciężką rękojeść z dobrym oparciem
na kciuk i mały palec. Wymogi te spełniają niemal wszystkie polskie szable
bojowe typu I. Budowa szerokiego palucha pozwala na współdziałanie kciu-
ka i palca wskazującego, zarówno w akcjach atakujących jak i obronnych,
świadcząc o funkcjonalnych zaletach tej uniwersalnej broni.

W cięciach bezpośrednich wykonanych bronią bojową występuje niewiel-
ki zamach pióra do tyłu – przy jednoczesnym ruchu ręki w przód, co przy-
daje siły cięciu; w nowoczesnej szermierce zamach ten jest prawie zupełnie
wyliminowany, ponieważ siła cięcia nie ma znaczenia dla uzyskania trafie-
nia. Technika ta zaadaptowana została do szermierczej szabli z tradycji bro-
ni kolnych. „Gra palców” (*doigtée*) była szczególnie stosowana we francuskiej
szkole floretu przy wykonywaniu wyminięć i okoleń.

Cięcia zamachowe z łokcia polegają na wykonaniu zamachu przez zgięcie
stawu łokciowego w linii natarcia i energicznym wyproście ręki. Jest to cię-
cie charakterystyczne dla starej włoskiej szko-
ły szermierczej (Radaellego), popularnej także
w Polsce.

Cięcie zamachowe z łokcia (tasakowe) – na głowę.

Należy podkreślić, że w czasie treningów
ćwiczone pełny zamach (zgięcie łokcia prawie
do 90°), ale podczas zawodów stosowano tyl-
ko niewielki zamach w celu przyspieszenia
natarcia. Podobnie w *kendo*: cięcia treningowe
demonstrowane są z pełnym zamachem obu
rąk, ale w czasie zawodów zamach zostaje
ograniczony do niezbędnego minimum na ko-
rzyść szybkości, przy czym siła cięcia jest wy-
starczająco duża. Cięcia zamachowe z łokcia
jest nieco wolniejsze, ale skuteczniejsze (sil-
niejsze) niż cięcia bezpośrednie, przy czym można je podobnie szybko wy-
hamować przez zablokowanie stawu łokciowego i przejść natychmiast
do zasłony lub ponowienia.

Cięcia te najlepiej można wykonać szablami polskimi typu I, IIc, szablami
szwajcarskimi i krótkimi szablami typu włoskiego i niemieckiego.

Cięcia z ramienia polega na zamachu, wykonanym całym ramie-
niem z niewielkim wygięciem stawu łokciowego i nadaniu przyspieszenia
szabli w przeciwnym kierunku. Jest to najbardziej popularne i najsilniejsze

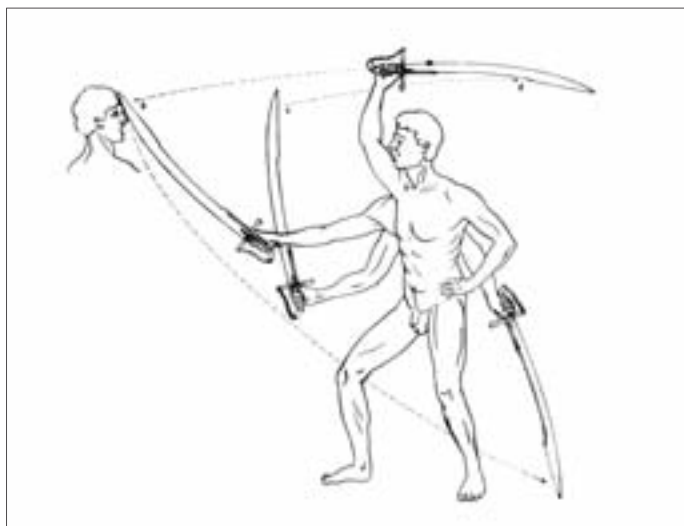
⁶³ Patrz opis szabli typu I.

cięcie szablą, używane zarówno w walce pieszej, jak i konnej. Może ono mieć charakter przełamujący – jak uderzenia maczugą lub mieczem, tasakowy – połączony z wbiciem w cel lub krojący – jak śmignięcie batem. Najbardziej charakterystyczne dla techniki walki szablą krojące cięcie zamachowe z ramienia wykorzystuje przyspieszenie, które nadajemy szabli po zamachu całym ramieniem.

W czasie uderzenia głównia powinna być prowadzona rozluźnioną ręką; w momencie osiągnięcia celu wykańczamy cięcie, przeciągając je z jednoczesnym poderwaniem do zasłony lub nowego zamachu. Cięcie tego typu jest silne, ale stosunkowo łatwe do obrony, gdyż sygnalizowane zamachem. Używane było głównie w walce z konia przy mijaniu przeciwnika, kiedy duża szybkość nie stwarzała ryzyka otrzymania wyprzedzenia w początek zamachu lub też ryzyka otrzymania odpowiedzi po sparowaniu cięcia przez przeciwnika.

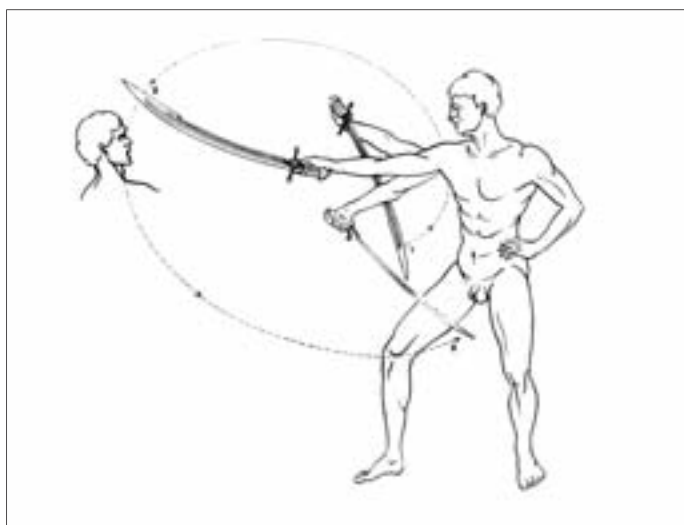
Szable, skonstruowane specjalnie do cięć krojących, zamachowych z ramienia, to przede wszystkim szable perskie, mongolskie, węgierskie i tureckie (z wyjątkiem wczesnych tureckich XIV–XV-wiecznych).

Należy stwierdzić, że technika cięć zamachowych z ramienia jest mało skuteczna w walce pieszej, już to ze względu na trudności szybkiego wyhamowania cięcia i przejścia do następnej akcji, już to ze względu na sygnalizowanie natarcia zamachem.

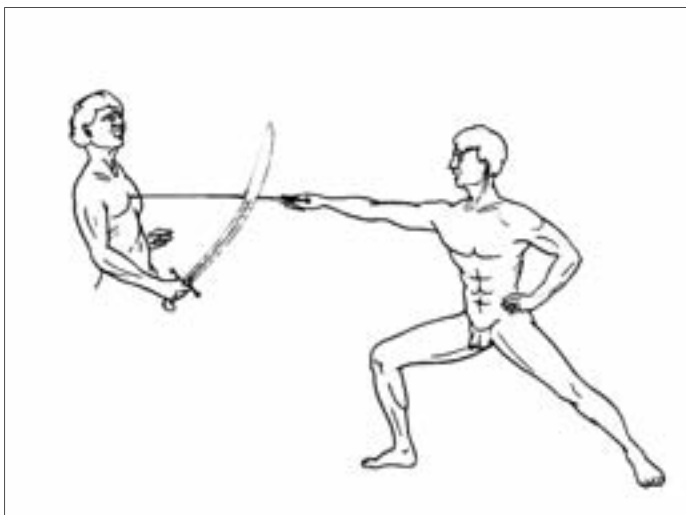
Cięcie zamachowe krojące z ramienia – na głowę.

Cięcie łukowe z nadgarstka polega na wykonaniu zamachu ruchem obrotowym dłoni przy nieznacznym ugięciu stawu łokciowego i ramiennego oraz wykonaniu cięcia, które zatacza niewielki łuk. Cięcia tego typu są szybkie, silne i mają charakter krojący. Opisane zostały w traktacie Starzewskiego jako polskie i odpowiadają charakterystyce konstrukcyjnej szabli typu II⁶⁴. Wyhamowanie cięcia polega na „wykończeniu” łuku, który po-

Cięcie łukowe z nadgarstka – na głowę.

64 Patrz: W. Zabłocki, *Funkcjonalno-konstrukcyjna charakterystyka...*, op. cit., Kraków 1972, rozdz. V: „Analiza uchwytu karabeli bojowej”.

Pchnięcie z górnej linii.

Postawa niska.

Postawa wysoka.

zwala na szybkie przejście do następnego cięcia (ponowienia) lub wykonany jest jako zasłona odbijająca (młyniec). Do cięć łukowych przydatne są szczególnie szable polskie typu II.

Pchnięcia (sztychy)

Skuteczność pchnięcia w walce szablą jest bardzo duża, szczególnie jako przeciwtempo w starciu z przeciwnikiem, który stosuje cięcia zamachowe z ramienia. Pchnięcie jest szybsze niż cięcie, ponieważ nie wymaga zamachu i łatwo nim trafić w odsłonięte, niewielkie pole. Ponadto skuteczność jego jest bardzo duża przy niewielkiej sile potrzebnej do wyprowadzenia natarcia. Stare traktaty szpadowe podkreślają słabe punkty szablisty, zalecając szpadiście utrzymywanie dużej odległości i wymijanie młynców szabli małymi okoleniami, starając się trafić w ramię lub w twarz. Natomiast atutem szablisty jest wiązanie lub odbicie końca szpady i cięcie ze zbliżeniem się do przeciwnika, aby uniemożliwić wyminięcie lub powtórne pchnięcie. Taktyka ta dawała przewagę szabli w czasie walki konnej, pod warunkiem odbicia sztychu daleko w przodzie – w przeciwnym razie trudno było usunąć broń przeciwnika, szczególnie, jeśli był to miecz lub ciężki rapier.

Niektóre szable, jak np. stary typ turecki (XIV–XV wiek) oraz niektóre typy szabli mongolskiej posiadają konstrukcję szczególnie nadającą się do zadawania sztychów.

Podobnie łatwo jest wyprowadzić pchnięcie szablą polską typu II i typu IV ze względu na budowę rękojeści i wyważenie głowni. Natomiast w przypadku szabel polskich typu I i typu III technika zadawania sztychu nie znajduje odzwierciedlenia w konstrukcji.

Uniwersalną bronią zarówno do cięć, jak i do pchnięć, są pałasze, które jednak nie by-

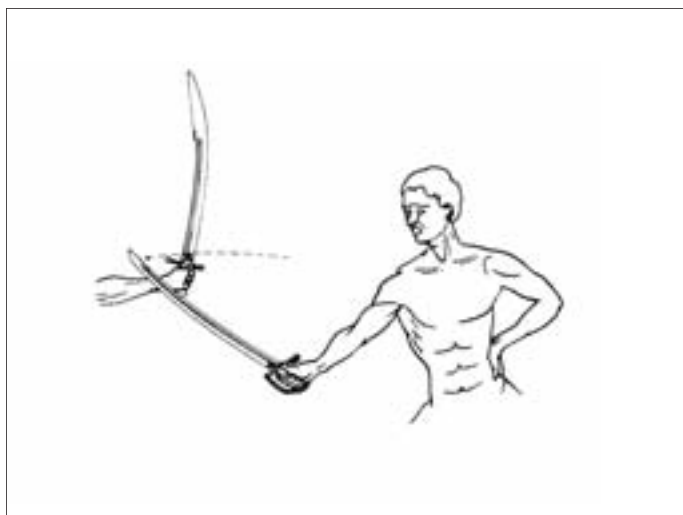
ły w Polsce zbyt popularne, sądząc po ilości zachowanych egzemplarzy. Typową bronią tylko do pchnięcia były koncerze. Dobywano ich po skruszeniu kopii, szczególnie gdy chodziło o natarcie na przeciwnika chronionego kirysem; pchnięcie koncerzem w galopie mogło przebić zbroję płytową, co udowodnili jeźdźcy Papenheimera atakujący króla szwedzkiego Gustawa Adolfa w bitwie pod Lützen. Teoria o przydatności koncerza w dobijaniu leżącego przeciwnika nie jest moim zdaniem zbyt wiarygodna, bo jeźdźcom zależało przede wszystkim na wyeliminowaniu przeciwnika z walki, a nie zabiciu leżącego wojownika, który mógł okazać się cennym jeńcem.

Kierunek natarcia

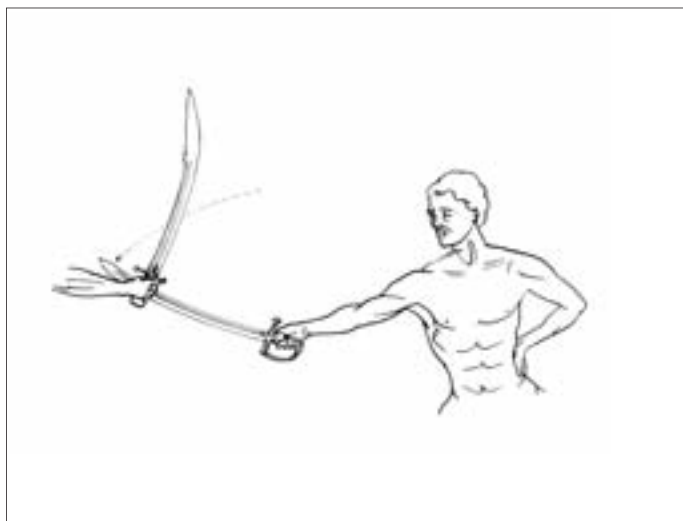
Niezależnie od typu i rodzaju cięcia, możemy rozróżnić podstawowe kierunki natarć stosowane w każdej technice walki na szable:

- natarcie na głowę – pionowo z góry,
- natarcie na prawy policzek – z góry w skos,
- natarcie na lewy policzek – z góry w skos,
- natarcie na bok – poziomo lub lekko w skos,
- natarcie na brzuch – z góry w skos,
- natarcie na brzuch – poziomo,
- pchnięcie górą – gardło lub pierś,
- pchnięcie dołem – brzuch,
- cięcie na rękę od strony zewnętrznej – z boku lub z góry,
- cięcie na rękę od strony wewnętrznej – z góry,
- cięcie na rękę od dołu.

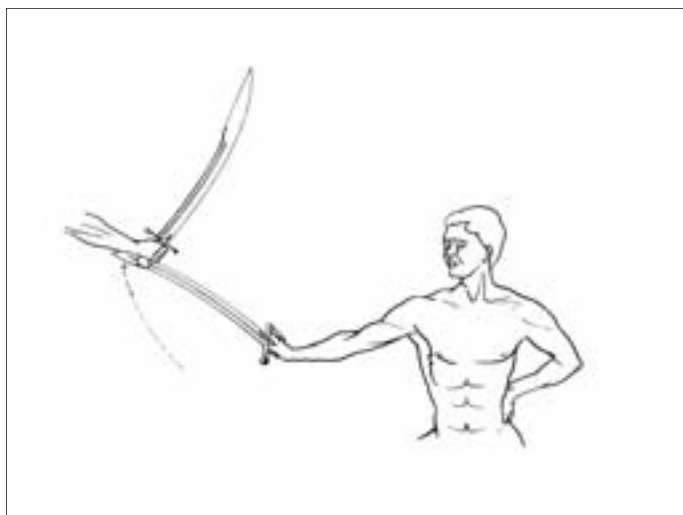
Najczęstsze natarcia w walce szablą wykonywane są na głowę, pierś i rękę od strony zewnętrznej, ponieważ cięcia w tych kierunkach są szybkie, skuteczne i pozwalają na łatwe przeje-

Cięcie na rękę ze strony zewnętrznej.

Cięcie na rękę od strony wewnętrznej.

Cięcie na rękę od dołu.

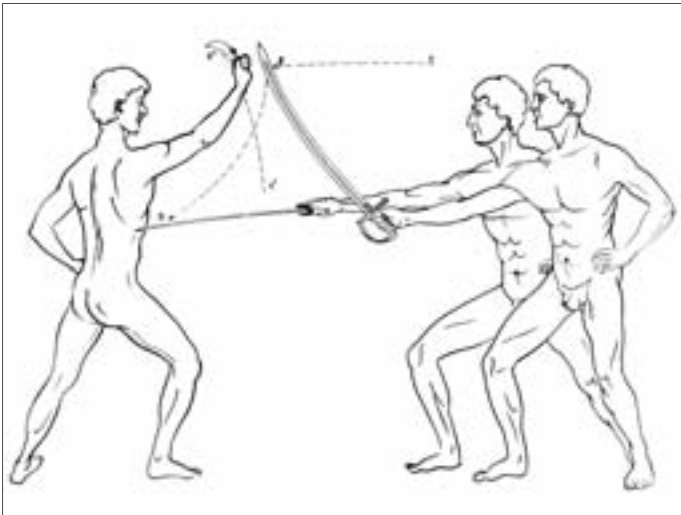
ście do zasłony po nieudanym uderzeniu. Jednakże w wypadku przeciwnika okrytego szczelnie uzbrojeniem ochronnym skuteczność cięcia szablą bardzo maleje, ponieważ nie jest ono w stanie przeciąć zbroi ani powalić szermierza na ziemię. W tym wypadku dużo skuteczniejsze okazuje się pchnięcie, którym można łatwiej trafić w nieodsłonięte miejsce lub zgoła przebić pancerz przy zastosowaniu sztychu koncerzem i wykorzystaniu szybkości konia.

Natarcia zwodzone

Natarcie pojedynczym zwodem polega na zmianie kierunku natarcia w ostatniej chwili i zmyleniu tym samym przeciwnika co do intencji cięcia. Np. wykonujemy ruch sugerujący zamiar cięcia w głowę; przeciwnik wykonuje odpowiednią zasłonę, a my w ostatniej chwili skręcamy szablę i tniemy w odsłonięty bok lub pierś. Natarcia zwodzone są bardzo często stosowane w walce na szable, przy czym najczęściej używane są jak następuje:

- zwód głowa – cięcie bok,
- zwód głowa – cięcie pierś,
- zwód pierś – cięcie bok,
- zwód bok – cięcie pierś,
- zwód pchnięcia dołem – okolenie i pchnięcie górą,
- zwód pchnięcia górą – okolenie i pchnięcie dołem,
- zwód pchnięcia – cięcie bok.

Pierwszy ruch zwodu musi być wykonany zdecydowanie, aby przeciwnik był przekonany, że właśnie w tym momencie musi wykonać odpowiednią zasłonę – w przeciwnym razie może wykonać skuteczne cięcie lub pchnięcie wyprzedzające pierwszy ruch natarcia zwodzonego. Zmiana kierunku natarcia w ostatniej chwili przez skręt ręki jest możliwa przy użyciu polskiej szabli typu I, dzięki konstrukcji pasowanego palucha i dobremu wyważeniu głowni. Podobny zwód można wykonać japońskim mieczem, dzięki bardzo silnej dźwigni obu rąk. Natomiast natarcia zwodzone przy użyciu wszystkich innych typów szabel muszą być wykonywane w ten sposób, że nacierający skraca pierwsze cięcie zwodu i łukiem zmienia kierunek uderzenia.

Natarcie zwodzone głowa – bok.

Podobny zwód można wykonać japońskim mieczem, dzięki bardzo silnej dźwigni obu rąk. Natomiast natarcia zwodzone przy użyciu wszystkich innych typów szabel muszą być wykonywane w ten sposób, że nacierający skraca pierwsze cięcie zwodu i łukiem zmienia kierunek uderzenia.

Zauważmy, że warunkiem ułatwiającym wykonanie szybkiego zwodu jest możliwość „przekręcenia” głowicy na poduszce dłoni. Warunek ten spełniają rękojeści szabel tureckich (wyjąwszy wczesnotureckie), mongolskich oraz szabel

polskich typu II (uchwyt anatomiczny), typu III i IV (głowice zagięte). Natarcie podwójnym zwodem polega na dwukrotnej zmianie kierunku natarcia. Jest to akcja często używana w szermierce sportowej, ale nie wydaje się, aby była popularna w walce na ostre – jest zbyt trudna do wykonania ciężką szablą. Natomiast podwójne zwody, przez okolenia i obejścia, stosowane były powszechnie w walce na szpady.

Wiązania, odbicia, zwarcia

Natarcie przez wiązanie (chwyt żelaza) i cięcie polega na usunięciu broni przeciwnika przez nacisk na słabszą część głowni i cięcie lub pchnięcie. Natarcie to stosowane bywa głównie w broniach kolnych.

Natarcie przez odbicie i cięcie polega na odbiciu broni przeciwnika przez uderzenie w słabą część i cięcie lub pchnięcie.

Aby odbicie było skuteczne, musi być wykonane energicznie i szybko, bez ruchów przygotowawczych, w przeciwnym bowiem wypadku broniący może wykonać okolenie i cięcie lub pchnięcie zamykające.

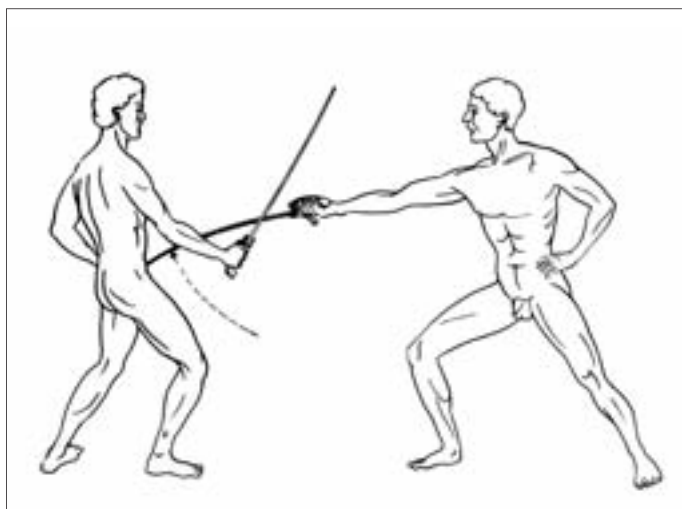
Najczęściej stosowane natarcia przez odbicie – cięcia są następujące:

- odbicie czwarte – cięcie na głowę,
- odbicie czwarte – cięcie na prawy policzek,
- odbicie trzecie – cięcie na brzuch,
- odbicie drugie – cięcie w brzuch tyłcem („piekielna polska czwarta” wg Starzewskiego).

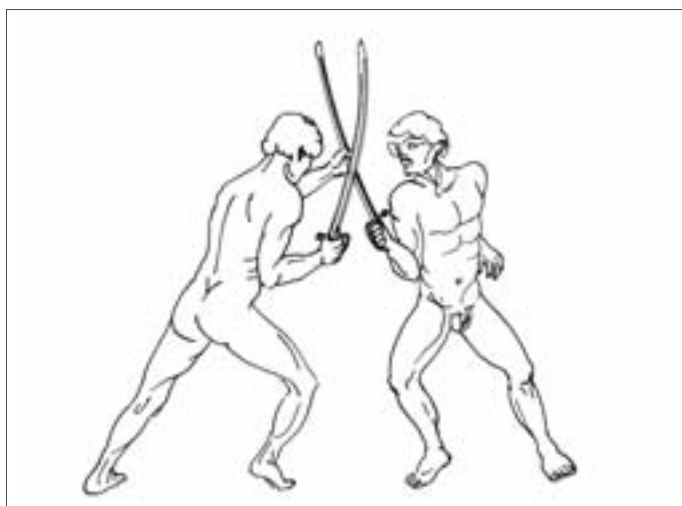
Zwarcie występuje, gdy obaj przeciwnicy krzyżują szable i zbliżają się do siebie naciśkając je tak, że żaden z nich nie może wykonać cięcia bez wyzwolenia się ze zwarcia, co jednak stwarza ryzyko otrzymania trafienia. W zwarcu możliwe są uderzenia lewą ręką lub ręką szablą, a także przytrzymanie wolną ręką szablą przeciwnika. Dobrym sposobem na wyzwolenie ze zwarcia jest zejście z linii natarcia z jednoczesnym cięciem w inne miejsce, odepchnięcie bronią lub odskok do tyłu. W walce szablowej do zwarcia czasami dochodzi, gdy ustępujący szermierz ma ograniczenie ruchu w tył.

Odbicie czwarte i cięcie na głowę.

Cięcie w brzuch od dołu „nyżkiem”.

Zwarcie.

Akcje obronne

Zasłony statyczne

Polegają na zasłonięciu szablą pola trafienia, w kierunku którego skierowane jest natarcie przeciwnika. Rozróżniamy następujące zasłony:

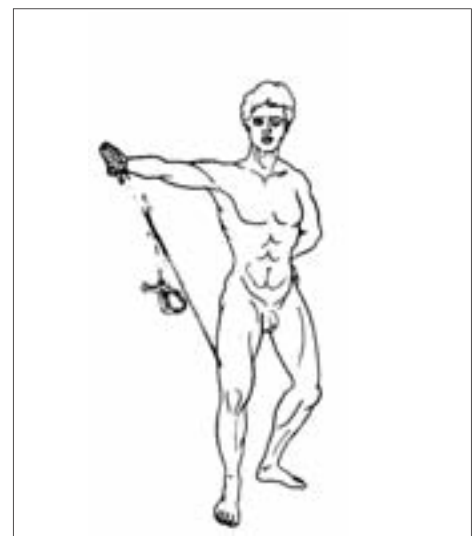
- pierwsza – broni lewego policzka, piersi i brzucha;
- druga – broni boku i odbija pchnięcie dołem; niska druga – broni brzucha przed cięciem nyzkiem;
- trzecia – broni boku;
- czwarta – broni piersi, brzucha i odbija pchnięcie;
- piąta – broni głowy;
- szósta – broni głowy przy innym ułożeniu dłoni;
- siódma – broni głowy i pleców, stosowana tylko w walce konnej, gdy przeciwnik najeżdżał od tyłu. Były dwa sposoby obrony zasłoną siódmą: jeśli przeciwnik mijał z lewej lub prawej strony.

Możemy podać następujące zasady wykonywania zasłon statycznych:

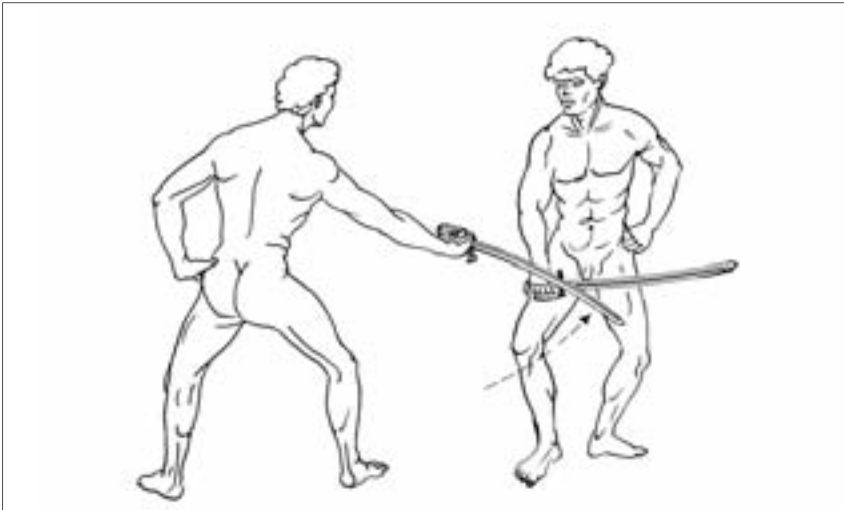
- pozycja zasłony powinna być prawie prostopadła do kierunku natarcia, a szczyt szabli skierowany nieco na przeciwnika;
- uderzenie winno być przyjęte dokładnie na ostrze, o ile możliwości na silną część głowni lub na osłonę ręki – szczególnie przy bardzo silnych cięciach;
- zasłona winna być wykonana „do przodu”, ponieważ wtedy możemy chronić ważne pole trafienia stosunkowo niewielkim ruchem;
- zasłona winna być wykonana w ostatniej chwili, aby móc sparować ewentualne cięcie zwodzone.

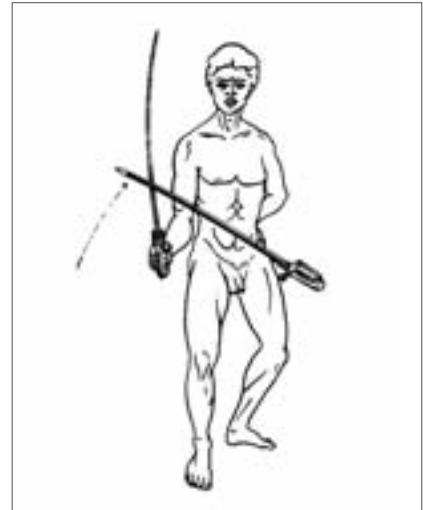
Zasłona pierwsza.

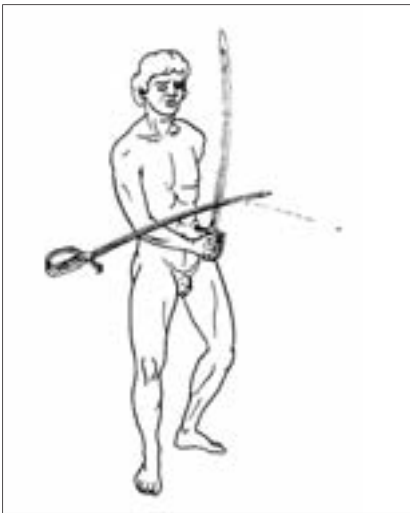
Zasłona druga.

Zasłona druga niska, broni cięcia nyzkiem.

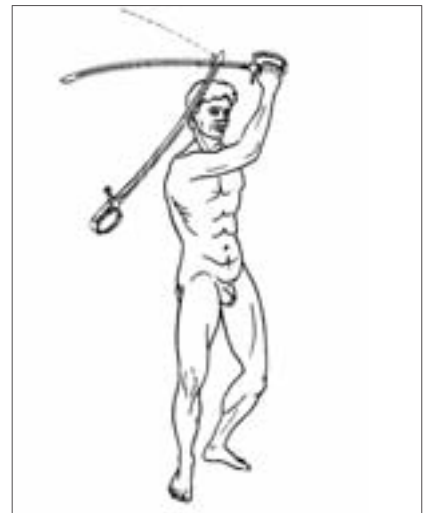
Zasłona trzecia.

Zasłona czwarta.

Zasłona piąta.

Zasłona szósta.

Dwa sposoby zasłony siódmej.

Zasłona odbijająca piąta z pozycji drugiej.

Zasłony odbijające

Polegają na odbiciu ciosu przeciwnika kontruderzeniem szabli skierowanym naprzeciwko tego ciosu. Warunkiem powodzenia jest odbicie słabej części głowni przeciwnika własną silną częścią (brzuścem), przy czym kontruderzenie musi być bardzo precyzyjne w czasie, aby nie rozminąć się z cięciem przeciwnika.

A oto najczęściej stosowane zasłony odbijające:

- pierwsza – z niskiej linii lub pozycji drugiej;
- druga – z wysokiej linii lub pozycji piątej;
- trzecia – z postawy zasadniczej lub pozycji czwartej;
- czwarta – z postawy zasadniczej lub pozycji trzeciej;
- piąta – z niskiej linii, pozycji drugiej lub pierwszej.

Ogólnym warunkiem skuteczności zasłony w walce na szable jest zrównoważenie siły uderzenia szabli nacierającej parą dwu sił (momentem) w obrębie uchwytu, dlatego konstrukcja rękojeści ma dla wykonania zasłony znaczenie pierwszorzędne. W zasłonach odbijających elementem „wspomagającym” jest ruch szabli naprzeciw cięcia atakującego.

Zasłony statyczne są bardziej pewne i charakteryzują rozwiniętą szkołę walki na szable. Idealną konstrukcją rękojeści, pozwalającą na prawidłowe wykonanie wszelkich zasłon statycznych, posiadają polskie szable typu I.

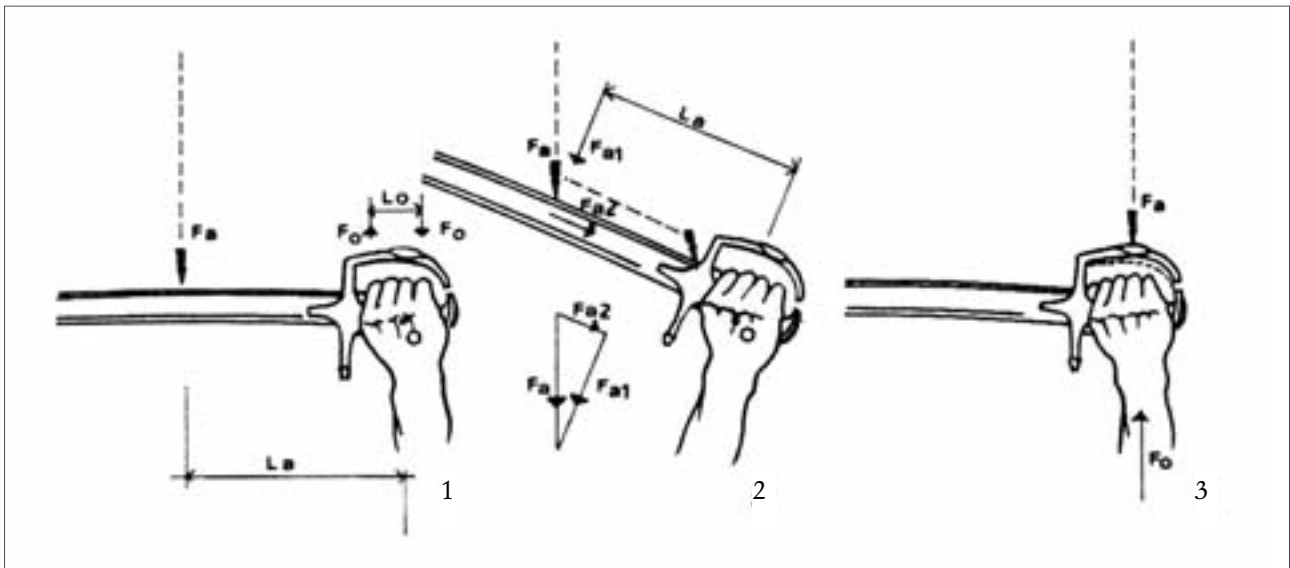
Mocne oparcie kciuka w pasowanym paluchu i niezawodne zaczepienie małego palca o migdałową główkę tworzy skuteczną dźwignię, która może dać odpór bardzo silnym cięciom przeciwnika.

Ponieważ przy wykonywaniu zasłon statycznych wiele cięć przeciwnika uderza lub ześlizguje się w kierunku rękojeści, ochrona ręki jest bardzo istotna. Rolę tę spełnia masywny kabłąk, zwykle niepołączony na stałe z główką i działający jak sprężyna przy przejmowaniu silniejszych uderzeń (szable typu Ia). Aby spełnić tę samą rolę, kabłąk zgięty pod kątem prostym i niedochodzący do główki jest zwykle bardziej masywny – przy znacznie prostszej konstrukcji (szable typu Ib).

Udoskonalenie techniki walki na szable poprzez naukę palcatów w szkołach rycerskich i kolegiach pijarów oraz przez treningi szlachty w akademiach szermierki za granicą spowodowały rozwój szermierki w XVIII wieku. Pokutuje u nas często pogląd, że sztuka władania szablą upadła, gdy przestaliśmy odnosić błyskotliwe zwycięstwa na polach walki, ale jest to pogląd bez uzasadnienia.

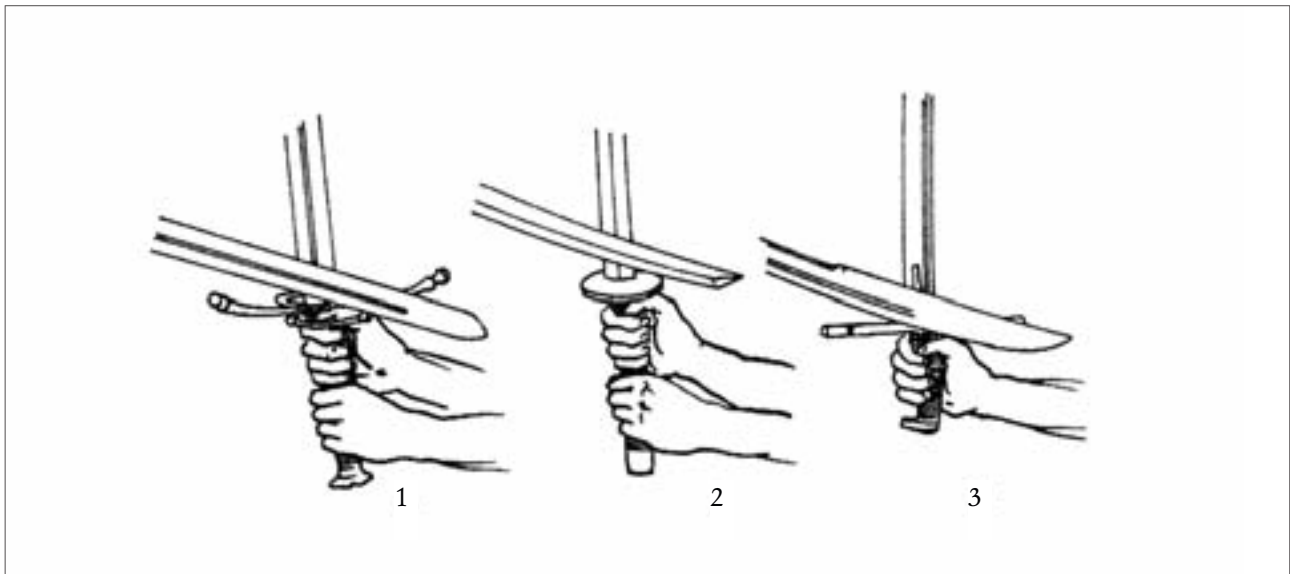
Powstają udoskonalone odmiany typu I – typy Ic, Id i Ie. Charakteryzują się one między innymi lepszą ochroną ręki przez wprowadzenie obłoku poziomego (Id) lub tarczki (Ie).

Wiąże się to niewątpliwie z dużą ilością trafień na rękę, która nie była chroniona rękawicą wzmocnianą blachami.

Zasłony statyczne szablą nr Ia.

1. Ustawienie zasłony prostopadle do uderzenia. Moment „atakujący” $M_a = F_a \times L_a$ musi być zrównoważony przez moment „obrony” $M_o = F_o \times L_o$.
2. Ustawienie zasłony skośnie do uderzenia powoduje rozłożenie sił $F_a = F_{a2} + F_{a1}$, z tego F_{a1} powoduje moment $M_a = F_{a1} \times L_a$, a F_{a2} nacisk na jelca.
3. Ustawienie zasłony takie, aby uderzenie spadło na kabłąk, jest to położenie najkorzystniejsze, bowiem brak jest momentów $F_a = F_o$. Sprężynujący kabłąk szablą nr Ia amortyzuje uderzenie.

Przyjęcie uderzenia na jelca.

1. Zasłona pionowa oburęcznym mieczem.
2. Zasłona pionowa dwuręcznym mieczem japońskim, cięcie spada na tsubę.
3. Zasłona pionowa szablą węgierską XVI w. – cięcie spada na długie jelca.

Zupełnie innego typu zasłon używano w walce szablami typu III. Szable te, wywodzące się z broni węgierskiej, posiadają silne jelca krzyżowe, które spełniają podstawową rolę w przejmowaniu ciosów przeciwnika. Wymagało to ustawienia szablą pod ostrym kątem do cięcia atakującego, tak aby zawsze ze-

śliznęło się ono wzdłuż głowni na jelca. Technika ta wywodzi się z walk mieczem, gdzie zasłony tego typu były powszechnie stosowane⁶⁵. Łańcuszek, występujący prawie zawsze przy szablach typu IIIa, nie ma chronić ręki, zapobiega jedynie wypłynięciu szabli z ręki, co jest możliwe w wypadku uchwytu za narpastkową głowicę, która nie daje skutecznego zaczepu dla małego palca.

Szable, w których niewielkie jelca nie zapewniają należytej ochrony ręki, wskazują na używanie zasłon odbijających. Zasłon takich używali np. Czerkiesi walcząc szablami, które w ogóle nie miały jelców.

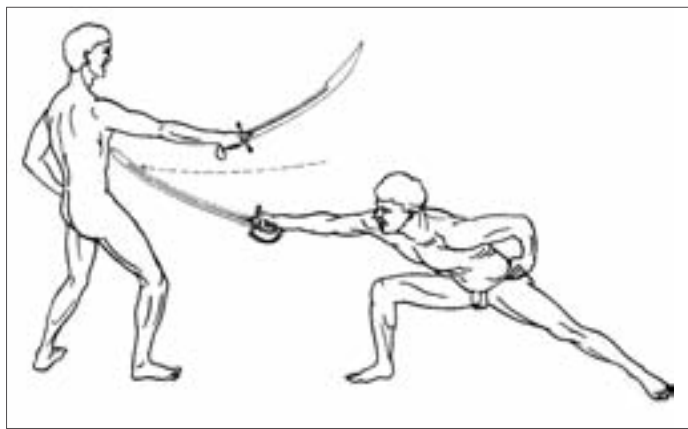
Tego typu zasłony były prawdopodobnie używane w walce szablami typu IV, które wywodzą się z szabel mongolskich.

Odbijające zasłony wykonywane są także mieczem japońskim, przy czym wiele cięć przejmowanych jest przez niewielką tarczkę (tsubę).

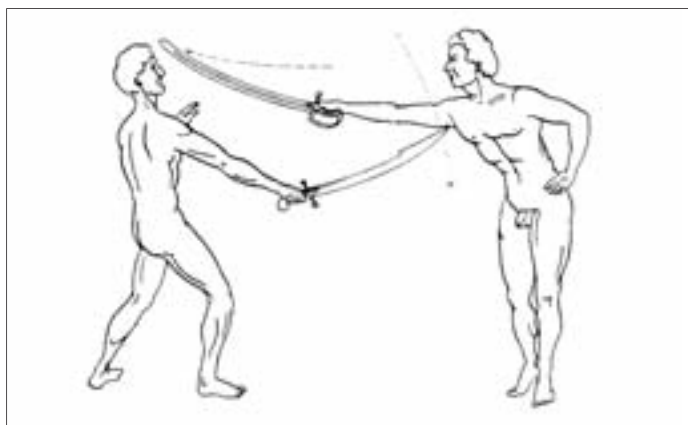
Szabla typu II posiada wprawdzie mocne, choć niezbyt wielkie jelca, ale wysoka postawa szermiercza wskazuje na konieczność stosowania zasłon odbijających.

Zasłony były wykonywane także lewakiem, tarczą, płaszczem itp. Jednakże już w końcu XVI wieku zarzucono używanie lewej ręki do obrony,

ponieważ była ona zbyt wolna w stosunku do rozwiniętej techniki natarcia.

Unik do dołu z jednoczesnym cięciem – tzw. *passata sotto*.

Przeciwno na głowę – unik do tyłu z jednoczesnym uderzeniem w głowę.

Uniki

Stosowanym często sposobem obrony był unik w bok lub w dół, także na koniu, z ewentualnym jednoczesnym zadaniem cięcia lub pchnięcia. Unik w bok na cięcie z góry lub pchnięcie polegał na dużym przekroku lewą nogą z jednoczesnym zejściem z linii natarcia (*in – quartata*). Unik do dołu (*passata – sotto*) polegał na przejściu do niskiego wypadu z pochyloną głową i podparciem lewą ręką.

Charakterystycznym unikiem dla walki szablowej, stosowanym chętnie w nowoczesnej szermierce, jest odejście do tyłu (obrona odległością). Odejście powinno być takie, aby natarcie przeciwnika minęło cel w niewielkiej odległości, co daje z kolei możliwość skutecznej odpowiedzi.

⁶⁵ Ta technika podana jest między innymi we włoskim traktacie Fiore dei Liberi, *Flos duellatorum* z 1410 r.

Odpowiedzi

Odpowiedzi są to cięcia lub pchnięcia następujące natychmiast po wykonanej zasłonie. Kierunki odpowiedzi po zasłonach statycznych mogą być różnorodne, podobnie jak kierunki natarcia.

Natomiast odpowiedzi po zasłonach odbijających kierowane są najczęściej na głowę, pierś, brzuch i lewy policzek, ponieważ wykorzystują zawsze zamach zasłony.

Odpowiedzi mogą być także pojedyncze lub podwójne zwodzone, ale w przypadku walki na ostre nie wydaje się to być stosowne. Odpowiedzi po zasłonach odbijających, wykonywane szablami polskimi typu II, są bardzo szybkie i trudne do obrony, bowiem specyficzne ustawienie kciuka w rękojeści powoduje przyspieszenie cięcia.

Odpowiedzi pchnięciem mogły być bardzo skuteczne; w walkach treningowych nie są stosowane ze względu na bezpieczeństwo.

Przeciwtempo

Przeciwtempo stosowane jest wtedy, gdy przeciwnik naciera z dużym zamachem, zbyt wolno, ze zwodami itp. i ma ono na celu trafienie go przed zakończeniem natarcia.

Dobry szermierz potrafi bronić się zasłoną lub odległością po trafieniu przeciwtempem, co miało znaczenie w walkach na ostre. Szczególnie skuteczne jest przeciwtempo pchnięciem; akcję tę zalecają traktaty szermiercze szpadowe w walce z szablistami.

Natomiast szabliści chętnie stosują przeciwtempo jako cięcia na rękę z góry, z boku lub od dołu z jednoczesnym odejściem do tyłu. Cięcia na rękę w tempo używane były często w pojedynkach, ponieważ w wypadku starcia do pierwszego trafienia kończyły walkę niegroźną raną, a w razie ostrzejszej reguły pojedynku – wykrwawiały przeciwnika i zapewniały ostateczną przewagę. Ponieważ walczący szabliści nigdy się nie umawiali, który pierwszy naciera, a który się broni, często się zdarzało, że obaj naraz byli trafieni (trafienie obopólne).

Traktaty pojedynkowe bardzo przestrzegają walczących, aby nie padali ofiarą cięcia obopólnego, które może zakończyć walkę w sposób nieprzewidziany. Cięcia jednoczesne występują często w szermierce sportowej, gdzie nie ma ryzyka.

Linia

Kiedy szermierz trzyma rękę wyprostowaną, godząc sztychem w przeciwnika, mówimy, że stoi w linii. Ażeby zaatakować szermierza stojącego w linii, należy ją odbić lub związać i usunąć, tak aby przy ruchu do przodu nie nabić się